

Monitor 'Ons voetbal is van iedereen' - Aanvalsplan tegen racisme en discriminatie in het voetbal

Beknopte voortgangsrapportage 2021

Agnes Elling

Rens Cremers

Vidar Stevens

Manou Anselma

Monitor ‘Ons voetbal is van iedereen’ - Aanvalsplan tegen racisme en discriminatie in het voetbal

Beknopte voortgangsrapportage 2021

Met steun van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

**Agnes Elling
Rens Cremers
Vidar Stevens
Manou Anselma**

© Mulier Instituut
Utrecht, januari 2022

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Overzicht voortgang 2021 ‘Ons voetbal is van iedereen’ - Aanvalsplan tegen racisme en discriminatie in het voetbal

Naar aanleiding van de racistische bejegening van een speler door publiek in een betaaldvoetbalwedstrijd eind 2019 lanceerden de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), Justitie en Veiligheid (JenV) en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) samen met de Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond (KNVB) in februari 2020 het actieplan (‘Aanvalsplan’) tegen racisme en discriminatie in het voetbal: ‘Ons voetbal is van iedereen. Samen zetten we discriminatie buitenspel’ (OVIVI).

Het Mulier Instituut is gevraagd de monitoring van het actieplan uit te voeren. Begin 2021 verscheen een eerste [voortgangsrapportage](#), waarin geconcludeerd werd dat de uitvoering van de maatregelen in het Aanvalsplan in 2020 ondanks beperkende coronamaatregelen voortvarend ter hand was genomen. Met name werden veel protocollaire en juridische aanpassingen doorgevoerd en veel (voorbereidende) werkzaamheden verricht voor overige maatregelen om racistische en andere discriminatoire uitlatingen te voorkomen en op te sporen en ertegen op te treden. Voor inzicht in de opbrengsten van de genomen acties bleek het te vroeg.

Bij de voorbereidingen voor de tweede voortgangsrapportage is vastgesteld dat deze laatste vaststelling nog steeds van toepassing is. Aangezien trainingen en wedstrijden met publiek in het amateur- en betaald voetbal pas in het begin van het seizoen 2021/2022 weer volledig doorgang vonden, zou een vastgestelde peildatum van 1 november 2021 niet voldoende inzichtgevende resultaten kunnen opleveren. Daarom is besloten begin 2022 een beknopte voortgangsrapportage op te leveren en in de zomer een uitgebreidere en meer verdiepende rapportage, waarin ook de impact en (voorlopige) opbrengsten van de maatregelen zullen worden vastgesteld aan de hand van diverse indicatoren.

Samen aan de slag

- **Programmamanager**

De rol van de programmamanager is veranderd ten opzichte van het eerste jaar, waarin zenden (o.a. nieuwsbrieven, campagne) en intern lijnen uitzetten centraal stonden. Inmiddels heeft de programmamanager meer een externe aanjagende rol en is deze daarmee veel zichtbaarder. In 2021 vonden ook meer fysieke i.p.v. online gesprekken plaats, wat van belang is om elkaar beter te begrijpen en van meerwaarde is voor gezamenlijke te nemen vervolgstappen. De programmamanager heeft de pijler ‘Samen aan de slag’ verder opgezet en maakt deel uit van de stuurgroepen van de andere pijlers. Er is begonnen met de borging van taken en acties van de programmamanager binnen bestaande structuren en processen.

- **Netwerk van maatschappelijke belangengroepen ‘Voetbal voor iedereen’ (VVI)**

In de eerste helft van 2021 vonden drie online VVI-netwerkbijeenkomsten plaats, waarvan de laatste twee met een nieuwe onafhankelijke procesbegeleider. Naast input voor en evaluatie van lopende acties (o.a. OneLove-campagne en Paarse vrijdag) was het functioneren van het netwerk een belangrijk thema. Er bestonden verschillen in verwachtingen en visies op de koers van het netwerk. Na afzonderlijke gesprekken tussen de procesbegeleider en alle partnerorganisaties is besloten dat vier (van de acht) organisaties niet meer zullen deelnemen: Maccabi Nederland, Suriprofs, Samenwerkingsverband Marokkaanse Nederlanders en Stichting Inpraakorgaan Turken in Nederland. In september vond een eerste fysieke bijeenkomst plaats van het afgeslankte VVI-netwerk (de Anne Frank Stichting, de John Blankenstein Foundation, het Centrum Informatie en Documentatie Israël en het Supporterscollectief Nederland). Daarin werden o.a. (gezamenlijke) doelen en agenda’s voor 2021 en 2022 gedeeld.

- **Denktank aanpak discriminatie**

Ook in 2021 vervulde de Commissie Mijns de functie als onafhankelijke en kritisch-constructieve denktank. De commissie heeft nauw contact met de OVIVI-programmamanager en komt vier keer per jaar bijeen met de KNVB-directie. De commissie heeft het afgelopen jaar onder meer aandacht gegeven aan de diversiteit in kaderfuncties, zoals bij het aanstellen van de nieuwe bondscoach van het mannenvoetbal en diversiteit in trainersopleidingen. De commissie was kritisch op het niet aansluiten van de KNVB bij een socialemediaboycot door de Engelse voetbalbond en -clubs om socialemediabedrijven op te roepen meer te doen tegen racisme op online platformen.

Commissieleden zetten zich in binnen andere OVIVI-lijnen en daarbuiten. Zo is er overleg met de per 15 oktober benoemde Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme Rabin S.

Baldewijng, gaan commissieleden Ruud Gullit en Robert Geerlings in gesprek met de Centrale Spelersraad (CSR) van de Vereniging van Contractspelers (VVCS) en verzorgt Humberto Tan op Paarse Vrijdag (lhbt+-inclusief onderwijs) een les op een basisschool.

- **Spelersactiegroep antidiscriminatie/Team OVIVI**

De oorspronkelijk geplande spelersactiegroep vanuit betaaldvoetbalorganisaties (bvo's) is niet tot stand gekomen, ondanks navraag bij de CSR en bij verscheidene aanvoerders. Uit diverse gesprekken blijkt dat spelers uit het betaald voetbal het lastig vinden zich aan het onderwerp te committeren, mede vanwege verwachte nadelige gevolgen. Ze zijn bijvoorbeeld huiverig dat zij dan mogelijk te eenzijdig gezien en benaderd worden als iemand die zich uitspreekt, terwijl ze in de eerste plaats profvoetballer (willen) zijn.¹ Daarom is gekozen voor een breder samengesteld 'antiracisme- en -discriminatieteam' onder de nieuwe naam Team OVIVI. Dit team bestaat uit personen met een diverse samenstelling qua functie (o.a. spelers, scheidsrechters en trainers) en sociaaldemografische achtergronden (leeftijd, gender, migratieachtergrond en seksuele voorkeur). De eerste bijeenkomst werd gepland voor eind 2021. Beoogd is dat spelers van de CSR roulerend deelnemen aan de bijeenkomsten, zodat bvo-spelers wel zijn vertegenwoordigd, maar minder in de schijnwerpers staan.

Voorkomen

- **Maatschappelijke campagne #OneLove**

Waar mogelijk wordt met de campagne aangesloten bij de actualiteit, zoals de protesten tegen de anti-lhbt-wet in Hongarije tijdens het EK in de zomer van 2021. In de achtste finale van Nederland tegen Tsjechië droeg Wijnaldum een speciale OneLove-aanvoerdersband en tv-commentatoren een OneLove-speldje. Uit een bevraging van het Mulier Instituut onder 91 amateurvoetbalverenigingen in het verenigingspanel in de zomer bleken zes op de tien bestuurders bekend met de #OneLove-campagne en/of het actieplan.² Eind oktober droeg de KNVB haar OneLove-boodschap ('voor verbinding en dus tegen discriminatie') uit naar alle 2.900 voetbalverenigingen via een brief en diverse OneLove-campagneproducten (aanvoerdersbanden, speldjes, posters).

- **Trainingsprogramma voor clubs**

Net als in 2020 konden clubs vanwege de geldende coronamaatregelen in 2021 nauwelijks fysiek worden bezocht en werd het beoogde aantal van tweehonderd amateurclubs per jaar niet

¹ Dat dergelijke gevolgen daadwerkelijk kunnen optreden, ondervond voormalig Excelsior speler Mendes Moreira die, met zijn reactie tegen de hem ten deel vallende racistische bejegening in 2019, aanleiding vormde voor het Aanvalsplan en sindsdien vooral daarover werd benaderd, zo stelde hij onder meer in een [interview met de NOS](#). In april 2021 maakte het OM bekend dat er geen verdachten vervolgd zullen worden in deze [strafzaak](#) wegens gebrek aan bewijs en in de zomer verliep het contract van Mendes Moreira bij Excelsior.

² Mulier Instituut, MI verenigingspanel zomer 2021.

bereikt. Daarom zijn digitale sessies over ‘de inclusieve vereniging’ voor bestuurders georganiseerd, waaraan zestig verenigingen deelnamen.

Op de peildatum van 1 november waren dertig clubs gestart met een OVIVI-ondersteuningstraject, waarvan drie via het tuchtsysteem naar aanleiding van een incident gerelateerd aan racisme en/of discriminatie.

In 2021 is begonnen met een rondgang langs spelersgroepen van de bvo’s. In 2021 zijn drie van de in totaal 34 bvo’s bezocht om spelers bewust te maken van OVIVI en de hieraan gerelateerde thema’s.

- **Scholing voor officials en medewerkers tuchtzaken**

De KNVB heeft 35 tuchtmedewerkers en zes speciaal aanklagers geschoold via workshops en een casuïstiek sessie over inclusief handelen. Alle KNVB-scheidsrechters en -assistenten zijn inmiddels geïnstrueerd over het nieuwe discriminatieprotocol. De in het seizoen 2020/2021 aangeboden online bijscholing ‘Diversiteit en omgaan met verschillen’ voor scheidsrechters, waaraan vijfhonderd scheidsrechters deelnamen, krijgt in het voorjaar 2022 opvolging met themabijeenkomsten. Daarnaast wordt het thema diversiteit ingebed in de reguliere opleiding van scheidsrechters en bestuurders.

- **Fair Play-trajecten onder jongeren**

Na een rondgang van de KNVB langs eredivisieclubs steeg de toezegging tot deelname van bvo’s van twee in 2020 naar zeven clubs in 2021.³ In 2021 werden 56 workshops gehouden, waarmee 1.402 jongeren werden bereikt en de niet gehaalde doelstelling uit 2020 kon worden gecompenseerd. Vanwege corona konden de workshops lange tijd geen doorgang vinden bij amateurverenigingen. Op 9 november 2021 vond de kick-off bij het amateurvoetbal plaats met een nieuwe game ‘Aftrap’ bij amateurclub Geuzen Middenmeer in Amsterdam.

Signaleren

- **Uitbreiden BOSA-regeling voor veiligheidsbevorderende maatregelen**

In 2021 deden tot 1 oktober twaalf voetbalverenigingen een aanvraag voor deze sinds augustus 2020 bestaande rubriek van de BOSA-regeling met een totaal budget van 418.000 euro (totaal dertig aanvragen). Het is niet bekend in hoeverre de investeringen verband houden met maatregelen in het Aanvalsplan.

- **Meldingsapp discriminatie**

Sinds 8 februari 2021 lanceerde RADAR de nieuwe app [DiscriminatieMelder](#) met een apart menu voor - al dan niet anonieme- meldingen in het amateur en betaald voetbal. Melden van discriminatie in het voetbal is ook mogelijk via een aparte [webpagina](#) van RADAR. Gebruik van de meldingsapp in het voetbal is aanvankelijk vooral gepromoot via de sociale media van de KNVB. Eind oktober ontvingen alle amateurverenigingen een poster over de DiscriminatieMelder-app via de post (zie One-Love campagne) en op 17 november werd een webinar ‘Meldpunten’ gehouden. De geplande grootschalige promotie voor eind 2021 is vanwege corona opgeschoven naar 2022.

- **Uitbreiden van de rapportagetool voor scheidsrechters:**

In de nieuwe handboeken ‘competitiezaken’ en ‘arbitrage veld- en zaalvoetbal’ is uitgebreide aandacht voor handelingsprotocollen bij racisme of discriminatie in verschillende situaties. Hoe scheidsrechters moeten handelen bij uitingen door verschillende personen (publiek, speler of teamofficial), bij uitingen richting spelers of officials en wanneer scheidsrechters het zelf al dan niet gehoord hebben. Evaluatie was vanwege het beperkte aantal gespeelde wedstrijden nog niet

³ Excelsior, FC Emmen, VVV Venlo, ADO Den Haag, RKC Waalwijk, FC Utrecht en FC Den Bosch.

mogelijk, maar vindt tijdens de winterstop plaats.

- **Beschikbaar stellen van slimme technologie voor het registreren van racistisch gedrag**
Op 30 september 2021 stelde SportInnovator de Challenge ‘Slimme Technologie’ open met een totaal beschikbaar budget van 1.200.000 euro. Consortia kunnen voorstellen indienen om met oplossingen te komen die bijdragen aan het signaleren en registreren van racisme en discriminatie in voetbalstadions. Oplossingsrichtingen die gebruikmaken van biometrie (waaronder gezichtsherkenning) zijn uitgesloten, omdat deze in strijd zijn met de privacywetgeving, zoals vastgesteld door [De Landsadvocaat](#) (Pels Rijcken) in de zomer van 2021. Vijf consortia hebben zich ingeschreven voor de sluitingsdatum van 8 november. Gehonoreerde projecten zullen in 2022 aan de slag gaan met de ontwikkeling van de nieuwe registratietechnologie en het toetsen daarvan in een realistische (stadion)setting. De looptijd hiervoor is maximaal één jaar.
- **Aantal meldingen discriminatie**
Via de begin 2021 gelanceerde meldingsapp voor discriminatie in het voetbal werden in het seizoen 2020/2021 acht incidenten in het amateurvoetbal geregistreerd. In dat seizoen werden nauwelijks wedstrijden gespeeld. Tussen 1 juli en 1 november 2021 (seizoen 2021/2022) werden in totaal 79 discriminatiemeldingen geregistreerd, waarvan 22 procent (n=17) voortkwam uit meldingen via de app (die, zoals hiervoor benoemd, pas eind 2021 breder is gepromoot onder amateurclubs). De meeste meldingen kwamen binnen via de vragenlijst scheidsrechter (34%; n=27) en andere kanalen, waaronder de inbox van de aanklager (19%), het meldpunt Wanordelijkheden/Discriminatie (13%) en overige kanalen (13%). In het betaald voetbal werden in het seizoen 2020/2021 twee en in het seizoen 2021/2022 (tot peildatum 1 november) drie meldingen via de app gedaan. Over 2020 heeft het OM in totaal vijf discriminatiefeiten in behandeling genomen met voetbalsupporters als daders. Dat is beduidend minder dan in 2019 (n=49), waarschijnlijk mede vanwege de geldende coronamaatregelen. De OM-cijfers over 2021 zijn nog niet bekend.⁴

Sanctioneren

- **Persoonsgerichte aanpak (PGA) invoeren bij bvo-gemeenten**
In 2021 zijn gesprekken gevoerd met 85 procent van de bvo-gemeenten om de hulpbehoefte in kaart te brengen. Ook voerde het ministerie van J&V een ondersteuningsteam in voor opvolging en ambtelijke afstemming van beleidsacties. Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) ontwikkelt een webdossier over de persoonsgerichte aanpak met onder meer goede lokale voorbeelden, dat medio 2022 online beschikbaar komt.
- **Kennis over strafmogelijkheden vergroten**
In 2021 vonden geen fysieke kennisbijeenkomsten over strafmogelijkheden bij ordeverstoring plaats. Het CCV stelde in samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen een online kennisdossier samen over de sinds 2010 bestaande [Wet bestrijding voetbalvandalisme en ernstige overlast \(Wet MBVEO\)](#). Hierin staat specifieke informatie voor onder meer gemeenten, politie en bvo's voor inzet van deze wet door burgemeesters, officieren van justitie en strafrechters. In mei verscheen een [evaluatie rapport](#) van de wet, waaruit bleek dat gemeenten en samenwerkingspartners vaak nog te weinig expertise in huis hebben.⁵ Momenteel wordt gewerkt aan een extra

⁴ Openbaar Ministerie (2021) [Cijfers in beeld 2020](#). In een [peiling onder 118 profvoetballers](#) door het Mulier Instituut gaf 14 procent van alle spelers en een kwart van spelers met een migratieachtergrond aan zelf te maken te hebben gehad met racisme en/of andere vormen van discriminatie. Vier op de tien spelers geven aan dat discriminatie regelmatig voorkomt in het betaald voetbal.

⁵ Uit deze evaluatie door bureau Pro Facto in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) bleek dat een kwart van de gemeenten de Wet MBVEO heeft toegepast in de periode 2018-2019. Vooral grote gemeenten met meer dan 100.000 inwoners, die vrijwel allemaal ernstige (voetbal)overlast ervaren (94%), hebben de wet relatief vaak toegepast (74%). Kleinere gemeenten blijken regelmatig te maken te hebben met ernstige overlast (47%), terwijl zij de wet veel minder

digitaal hulpmiddel dat advies op maat levert om daarmee een betere inzet van de Wet MBVEO te realiseren.

- **Faciliteit voor de digitale meldplicht ontwikkelen**

Het realiseren van deze faciliteit duurt langer dan verwacht. Een in 2021 ingerichte klankbordgroep met vertegenwoordigers van het ministerie van J&V, het Openbaar Ministerie, de politie, gemeenten en de Justitiële Informatiedienst (Justid) overlegt over zaken als wettelijke grondslag, functionele vereisten, het voorkomen van fraude en het ketenwerkproces. Om de gezamenlijke ontwikkeling van de faciliteit te versnellen is het streven om begin 2022 een pilot te laten plaatsvinden.

- **Tuchtrecht versterken**

Tussen 1 januari en 30 juni 2021 (2020/2021) zijn acht tuchtzaken over discriminatie-incidenten in het voetbal gevoerd. In zeven gevallen leidde dit tot een veroordeling; één zaak werd geseponeerd wegens gebrek aan bewijs. Tussen 1 juli en 1 november 2021 (2021/2022) zijn 76 tuchtzaken gevoerd. In zeven gevallen (9%) heeft dit geleid tot een aanpak via verenigingsadvies, waarbij de tuchtzaak is vervallen. In 27 gevallen (35%) leidde de tuchtzaak tot een veroordeling en in 19 gevallen (25%) werd de zaak geseponeerd. 23 tuchtzaken lopen op dit moment nog.

- **Het spreekkorenproject verbreden**

De Anne Frank Stichting heeft inmiddels de verbrede aanpak - van antisemitische uitingen naar racistische en discriminerende uitingen - getest onder tien FC Den Bosch-supporters met een stadionverbod. Deze wordt momenteel nog geëvalueerd. Daarnaast heeft het OM aan zes FC Utrecht-supporters een verplichte deelname aan het programma opgelegd als alternatieve straf, vanwege antisemitische uitingen.

Tot slot

De resultaten van de procesvoortgang van de maatregelen uit het Aanvalsplan laten zien dat in 2021 voortgang is geboekt om racisme en discriminatie in het voetbal beter te kunnen voorkomen, op te sporen en aan te pakken. De bevindingen over de voortgang op diverse maatregelen leggen bloot dat de beoogde veranderprocessen complex en niet altijd eenvoudig en op korte termijn te realiseren zijn. Samenwerking bij het tegengaan van racisme en discriminatie in het voetbal, een ingewikkelde en gevoelige thematiek waar veel verschillende partijen met deels uiteenlopende visies en belangen bij betrokken zijn, verloopt niet zonder onenigheden en koersveranderingen. Bovendien is het (samen)werken aan dit thema voor diverse actoren nieuw, waardoor de uitvoering extra - niet-coronagerelateerde - vertraging oploopt of aangepast moet worden. Over de opbrengsten (of het uitblijven daarvan) van de reeds doorgevoerde verbeteringen in signalering en aanpak van discriminatie en de uitgevoerde acties op het gebied van bewustwording en kennisverspreiding zal in een extra rapportage medio 2022 worden bericht.

vaak toepasten (11%).

